

connexions

Unió en la diversitat: cultura, llengua i republicanisme

vista prèvia >

La proclama «Catalunya, un sol poble» és i ha estat un dels fonaments del projecte compartit sobre el qual es va reconstruir el país després de la nit fosca del franquisme. La forma concreta en què aquest ideal es tradueixi, però, s'ha d'adaptar necessàriament a l'evolució de la pròpia societat catalana. El republicanisme català ha de tenir clars els principis en què cal basar una gestió adequada de la diversitat introduïda per la globalització a una nació com la catalana, que combini l'obertura al món, el pluralisme i la cohesió interna.

Sergi Morales-Gálvez

Doctor en filosofia i professor de teoria política a la University of Limerick*

@sergimorales

* Aquesta publicació ha estat finançada pel programa d'innovació i recerca Horitzó 2020 de la UE en virtut de l'acord de finançament Marie Skłodowska-Curie número 892537.

Introducció

Des dels seus inicis, el republicanisme català, com a branca del catalanisme polític, s'ha enfrontat a preguntes fonamentals sobre quin projecte de país pretén promoure per tal d'assolir una societat el més justa possible. Aquesta no és una qüestió menor per qualsevol moviment polític que es pretengui transformador, tot i que la seva naturalesa sigui filosòfica i no sempre respongui bé a la immediatesa de certs problemes del dia a dia. De fet, les persones tendim a fer front als problemes quotidians sense, moltes vegades, parar-nos a pensar amb deteniment què fonamenta les nostres decisions i quin horitzó transformador ambicionem. Aquest article procura, doncs, fer precisament això: oferir eines per pensar quins conceptes i principis haurien de guiar les nostres accions com a societat. En particular, em sembla transcendental pensar detingudament sobre una qüestió central per a un país divers com el nostre: com hem de fer front a la gestió de la diversitat cultural i lingüística —o fins i tot religiosa? Per abordar tal qüestió, utilitzarem les eines que ens ofereix la principal disciplina

acadèmica que afronta aquest tipus de preguntes: la filosofia o teoria política.

En aquest sentit, dividirem aquest article en les següents parts. Primer, exposarem quines són les principals teories polítiques que afronten aquesta qüestió: el liberalisme ortodox, el nacionalisme essencialista, el multiculturalisme mosaic i l'interculturalisme. En segon lloc, farem una lectura d'aquestes teories en el cas català i defensarem que l'interculturalisme semblaria ser el millor ideal regulador de la diversitat pel republicanisme català. I finalment, conclourem l'article exposant que hi hauria dos principis, el de reconeixement de la diversitat i el de no dominació, que podrien articular aquest republicanisme intercultural com a ideal per gestionar la diversitat al país.

Comunitat política i diversitat

Qualsevol moviment polític que pretén transformar la seva societat s'ha de preguntar en algun moment què és allò que hauria de cohesionar la seva comunitat. Bernart Yack (1952) ens diu que, *grosso modo*, una comu-

nitat és una forma d'amistat social que disposa les persones a mostrar una lleialtat i preocupació especials amb aquells amb qui comparteix certes coses.¹ La pregunta, però, és: quines són aquestes coses que hauríem de compartir quan parlem de comunitats polítiques? Especialment, comunitats polítiques que són diverses a diferents nivells: cultura, llengua, religió, valors... Què és allò que els membres d'una comunitat política haurien de compartir i quines preocupacions o lleialtats han de mostrar, pretesament, els uns respecte als altres?² Què implica, en última instància, la pertinença a una comunitat política?

Trobem diverses respostes a aital pregunta dins la filosofia política. En aquest article n'exposaré quatre que, considero, són les més comunes i afecten diverses tradicions de pensament llargament establertes al país. Primer, la posició del liberalisme ortodox. Segon, el nacionalisme essencialista. Tercer, el multiculturalisme mosaic. Finalment, l'interculturalisme.

1 YACK, *Nationalism and the Moral Psychology of Community*.

2 SHORTEN, *Contemporary Political Theory*.

Pel liberalisme ortodox la identitat, la cultura o la llengua pròpia de cadascú poden ser elements rellevants per als individus, però han de restar al marge de l'espai compartit per la comunitat política

En primer lloc, trobem el liberalisme ortodox. Aquesta visió parteix de la tesi moral que els membres d'una comunitat política haurien d'estar preocupats per l'igual estatus moral dels uns i altres com a ciutadans lliures i iguals. Tanmateix, això no implica necessàriament compartir res en comú excepte el propi estatus formal de ciutadania i, per tant, viure sota unes normes i institucions comunes. Ni la llengua ni, suposadament, la cultura o identitat han de ser necessàriament compartides. Malgrat que aquest és un posicionament d'un tipus determinat de liberalisme, també ho ha estat per una part de la tradició republicana, per exemple, l'anomenat patriotisme constitucional. Proposat inicialment pel filòsof alemany Jürgen Habermas (1929), les comunitats polítiques haurien de compartir certs valors polítics però no necessàriament una identitat nacional.

En tots aquest casos, tot i que amb matisos, la idea bàsica és la mateixa: la identitat, la cultura o la llengua pròpia de cadascú poden ser elements rellevants pels individus, però han de restar al marge de l'espai compartit per la comunitat política.

Tal com es fa amb el fet religiós, l'estat ha de romandre cec davant les preferències privades de la ciutadania en qüestions d'identitat, llengua o cultura. Són les institucions, la ciutadania i els valors polítics el que és rellevant i el que uneix a la comunitat.

Tanmateix, són la llengua i les cultures assimilables en aquest sentit a les religions? És possible i/o desitjable construir una comunitat política sense cap mena de referència a aquestes coordenades, de la mateixa manera que l'estat s'ha de divorciar del fet religiós? Jo diria que no. Totes les comunitats polítiques necessiten de la llengua per poder funcionar. Per exemple, per redactar les lleis i perquè aquestes siguin enteses i obeïdes pels que han de viure subjectes a les mateixes. Per això, alguns liberals i/o republicans han modificat la seva perspectiva, i no defensen que les institucions hagin de ser cegues davant la diversitat cultural i lingüística, sinó que siguin neutrals. Quina és la diferència? Que en comptes de romandre en silenci i no fer res davant de la diversitat cultural i lingüística, la comunitat política podria prendre part i pro-

moure alguna llengua o política cultural sempre i quan existeixin raons d'interès públic que ho justifiquin. Aquestes raons, al ser públiques, no poden estar basades en les identitats i/o preferències privades individuals. Han de respondre a d'altres valors d'interès públic, que tots i totes puguem compartir independentment de les nostres identitats o pràctiques culturals individuals. Per exemple, segons aquesta visió no seria legítim ni justificable protegir una llengua per promoure una determinada identitat cultural. En canvi, sí que ho justificaria si tal promoció garantís un diàleg social compartit, ja que permetria que tots ens entenguéssim. O, per exemple, perquè promou la igualtat d'oportunitats en el mercat laboral.

Filòsofs polítics de tradició liberal com Brian Barry (1936-2009)³ sostenen aquest posicionament, tot defensant per exemple l'existència d'una llengua pública compartida dins de la comunitat política no perquè aquesta promogui cap identitat particular, sinó perquè només així es poden crear les condicions per

3 BARRY, *Culture and Equality*.

Pel comunitarisme, la llengua, la cultura o la història han de ser les bases que sustenten qualsevol comunitat política

l'existència d'una conversa democràtica compartida, facilitar la mobilitat o garantir que tothom tingui les mateixes oportunitats socioeconòmiques. A partir d'aquí, cadascú ha de poder escollir quin estil de vida vol viure i a quina identitat cultural es vol adscriure. Davant aquesta elecció, la comunitat política no s'ha d'immiscir en aquests afers. Fer-ho suposaria donar preeminència a la identitat i formes de vida d'uns en detriment dels altres, cosa que seria injustificable.

En segon lloc, hi hauria el nacionalisme essencialista. Aquest està relacionat amb el comunitarisme, una tradició de pensament que neix com una esmena als fonaments del liberalisme ortodox i la seva defensa de la neutralitat de la comunitat política en relació amb la diversitat cultural i d'identitats. Segons aquesta tradició, els nexes que ens haurien de connectar com a membres d'una mateixa comunitat no poden ser només compartir ciutadania o institucions, ni tan sols uns valors polítics bàsics. Per ells, la comunitat política s'ha de basar en vincles socials més robustos. Per filòsofs polítics comunitaristes com Michael

Walzer (1935)⁴ la llengua, la cultura o la història han de ser les bases que sustenten qualsevol comunitat política, ja que aquestes produeixen nocions de consciència, valors i significats compartits sòlids i forts. Pels nacionalistes essencialistes, *grosso modo*, té poc sentit parlar de neutralitat davant les diverses identitats i formes de vida. Les persones estem tan influïdes per elles que simplement no poden romandre neutrals. Les pròpies institucions les han de promoure per tal que la comunitat pugui continuar existint. Les persones, segons aquests pensadors, no triem des de l'abstracció, sinó des de comunitats que atorguen valor a determinades maneres de fer i viure. És per això que és tan important que la comunitat política protegeixi aquestes pràctiques a tota costa. Per això, és important que la nació fomenti una cultura i un sentiment de pertinença compartits. Paradoxalment, per una avinguda diferent, el nacionalisme essencialista arriba a conclusions no tan allunyades del liberalisme ortodox: la comunitat política ha de fomentar una única cultura pública, i la diversitat cultu-

ral ha de quedar confinada a l'espai privat.

En tercer lloc, hi hauria el multiculturalisme mosaic. De forma resumida, aquesta perspectiva aposta pel reconeixement de les particularitats culturals, lingüístiques o religioses dels individus i dels grups. Pel multiculturalisme mosaic, compartir valors o una ciutadania no és central per a la comunitat política. Els drets dels individus i de grup, doncs, variarien en funció de la pertinença grupal de cada individu. En aquest sentit, filòsofs polítics com Chandran Kukathas (1957)⁵ diuen que les societats diverses s'han de concebre com una espècie d'arxipèlag, on hi hauria diverses illes, cadascuna amb uns valors, pràctiques culturals, religioses o lingüístiques diferents. Aquestes s'han de poder regular amb independència les unes de les altres, cadascuna seguint les seves pròpies regles culturals i sense interferència de les altres. En el fons, aquest punt de vista segueix bevent del comunitarisme; però si en el nacionalisme essencialista la comunitat de referència és la nació,

4 WALZER, *Spheres of Justice*.

5 KUKATHAS, *The Liberal Archipelago*.

L'interculturalisme defensa la necessitat d'establir nexes d'unió importants entre els membres de la comunitat política, sense confinar a l'espai privat les diferències culturals existents al seu si

en el multiculturalisme mosaic és la minoria ètnico-cultural.

Finalment, hi ha l'interculturalisme. Aquesta tradició té certes connexions importants amb el multiculturalisme mosaic, ja que també aposta pel reconeixement de les particularitats culturals i lingüístiques dels individus i dels grups. No només hi hauria, doncs, drets generals de ciutadania, tal com pregona la tradició liberal ortodoxa, sinó que també haurien d'existir drets diferenciats segons la pertinença cultural i lingüística de les persones. Les diverses cultures i llengües, i les adscripcions que generen, han de ser igualment respectades; la qual cosa, de retruc, hauria de generar drets d'especial protecció i diferenciats de ciutadania. Segons aquesta tradició, de manera similar a com argumenten alguns teòrics de la tradició nacionalista, les pràctiques culturals i lingüístiques de la ciutadania i els grups són importants per les persones, ja que estan íntimament vinculades a valors i interessos d'alta rellevància per aquestes, com podrien ser el sentir-se respectat o tenir accés a opcions de vida que siguin culturalment valuoses per a

elles.⁶ Per exemple, la pèrdua d'una cultura implicaria, alhora, la pèrdua d'opcions de tria valuoses —de llibertat, doncs— pels que han estat socialitzats en aquesta cultura. És per això que les pràctiques culturals i lingüístiques mereixen respecte i protecció, especialment davant la voluntat assimiladora de les majories. Tanmateix, a diferència del multiculturalisme mosaic, l'interculturalisme defensa la necessitat d'establir nexes d'unió importants entre els membres de la comunitat política, sense confinar a l'espai privat les diferències culturals existents al seu si. Per tant, l'interculturalisme seria un camí intermig entre el multiculturalisme, d'una banda, i l'uniformisme que —en diferents graus— promouen el liberalisme ortodox i el nacionalisme essencialista, de l'altra.

Una resposta republicana al pluralisme: unió i diversitat

Com s'hauria de gestionar la diversitat cultural i lingüística de Catalunya, doncs? Quina de les tradicions exposades, i a través de quins principis,

seria la més convenient per guiar les institucions polítiques de la nostra comunitat política en la seva gestió de la diversitat cultural i lingüística? A priori, semblaria que totes les visions tenen la seva translació en el discurs públic del país.⁷

Existiria una visió propera al liberalisme ortodox, eminentment defensada per una part dels partits d'àmbit estatal. Aquests, fonamentalment, solen defensar que les institucions polítiques no haurien d'immiscir-se en qüestions identitàries en el context català. L'únic rellevant és compartir una ciutadania, institucions i normes comunes que, suposadament, no promoguin cap pràctica cultural ni identitat particular. Exemples d'aquesta aproximació serien, per exemple, la constitució espanyola com a cos de normes i valors compartits per tothom, i la llengua castellana, llengua compartida i comuna de tots els

7 L'obra de Daniel Cetrà (1988) detecta d'alguna manera, algunes d'aquestes visions a Catalunya, en l'àmbit lingüístic més específicament —sobretot la liberal, la nacionalista i la intercultural. Vegeu CETRÀ, *Nationalism, Liberalism and Language in Catalonia and Flanders*. Vegeu també MORALES-GÁLVEZ; CETRÀ, «La Controvèrsia sobre el Model Lingüístic del Sistema Educatiu Català: Arguments, Fonaments Normatius i Perspectives d'Apropament».

6 KYMLICKA, *Multicultural Citizenship*.

L'ideal liberal ortodox acaba imposant una llengua —per exemple, la castellana—, unes pràctiques culturals i uns símbols que són de part

espanyols. Això, diuen, res té a veure amb promoure cap identitat nacional, sinó que el que pretén és igualar-nos com a ciutadans i ciutadanes iguals i lliures d'una comunitat política els integrants de la qual es deuen a uns determinats drets i deures comuns.

En aquest sentit, els qui sostenen aquest punt de vista utilitzen aquest marc per criticar algunes de les polítiques de gestió de la diversitat cultural i lingüística del govern de la Generalitat de Catalunya —entre d'altres. A Catalunya, argumenten, es duen a terme polítiques identitàries, en particular pel que fa a la promoció de la llengua catalana. Seguint aquest raonament, això és injustificable ja que les institucions han de romandre neutrals davant d'aquests fets. Cadascú ha de poder sentir-se i identificar-se amb la identitat cultural que cregui convenient, però l'administració ha de restar al marge d'això ja que no fer-ho implicaria imposar determinades pràctiques i concepcions de la vida d'uns en detriment d'altres.

Tanmateix, aquest argumentari omet algunes crítiques serioses. La primera i més important és que, de facto,

l'ideal liberal ortodox acaba imposant una llengua —per exemple, la castellana—, unes pràctiques culturals i uns símbols que són de part. Per molt que es pretenguin oferir raons que restin al marge de la qüestió identitària, indirectament s'estaran satisfent els interessos i preferències d'uns —la majoria estatal amb identitat nacional espanyola— enfront de les minories. Alhora, aquest posicionament deixa de banda tota una sèrie d'interessos valuosos per a bona part de la ciutadania, que només es poden preservar si es tenen en compte les adscripcions culturals i lingüístiques de les persones. Per exemple, el sentir-se igualment respectat i reconegut. L'aplicació estricta d'aquest model, per exemple, podria relegar totes les llengües que no fossin el castellà a l'àmbit estrictament privat, anant en detriment d'interessos valuosos pels parlants de llengües emprades a diversos territoris de l'Estat.

En segon lloc, també existeix el nacionalisme essencialista, tant entre bona part de la dreta espanyolista com entre una branca del catalanisme de tipus més conservador. Un exemple d'això seria defensar que

només la llengua —la castellana o la catalana— pot ser element definidor de la identitat nacional —espanyola o catalana, respectivament—, i que aquells que no la coneixen i/o usen haurien de quedar fora de la comunitat política. Per tant, estaria justificada la promoció exclusiva i, fins i tot, l'obligatorietat d'ús del castellà o del català —segons cada nacionalisme— en tots els àmbits públics, relegant la resta de llengües a l'àmbit estrictament privat. De fet, com hem apuntat, en això el nacionalisme essencialista té certa similitud amb el liberalisme ortodox: els dos acaben duent a models assimilacionistes malgrat que les raons per arribar a aquesta conclusió compartida siguin absolutament oposades.

Aquesta visió, però, té un problema important: percep la cultura com a quelcom inamovible. Dona per fet que els elements que lliguen les persones les unes a les altres —cultura, llengua— són tan robustos que difícilment són interpretables i modificables, ja que fer-ho significaria acabar amb la pròpia existència de la comunitat. La llengua, la cultura, no són negociables i, possiblement, tampoc interpretables.

El republicanisme català necessita fonaments que guiïn la seva visió sobre com gestionar la diversitat cultural i lingüística al país. Fonaments que pot oferir l'enfocament interculturalista

En tercer lloc, el multiculturalisme mosaic proposa separar les persones segons la seva adscripció de grup: cultural, lingüístic o religiós. Aquesta posició però, no és defensada actualment per cap agent social i polític del país. Segurament, moltes persones estarien d'acord amb la idea que cal defensar els drets culturals i lingüístics de les minories, però que alhora cal garantir nexes compartits entre membres d'una comunitat política malgrat les diferències culturals que puguin existir, en una posició més aviat emmarcada dins l'interculturalisme.

Davant d'aquestes posicions i les seves debilitats, semblaria que el republicanisme català necessita uns fonaments diferents que guiïn la seva visió sobre com gestionar la diversitat cultural i lingüística al país. Una visió alternativa i que es podria construir com una crítica parcial a les posicions anteriors. Aquest ideal alternatiu, tal com argumentaré, el pot oferir l'enfocament interculturalista.

Aquest enfocament d'una banda compartiria amb el liberalisme ortodox la idea que cal que siguin

les persones, i no la comunitat, qui esculli quin estil de vida volen viure i quins són els valors i identitats que sustenten aquest estil de vida. Alhora, però, criticaria la interpretació liberal ortodoxa de la neutralitat. A diferència dels liberals ortodoxos, les posicions favorables a l'interculturalisme creuen que hi ha interessos lligats a les identitats que sí que cal tenir en compte quan parlem sobre la comunitat política. Segons l'interculturalisme, de fet el liberalisme ortodox sí que promou, encara que sigui indirectament, determinades identitats i cultures. Encara que els liberals ortodoxos justifiquin, per exemple, que hi ha bones raons per promoure una llengua determinada perquè aquesta és la manera de construir una comunitat democràtica que pugui dialogar o per garantir la igualtat d'oportunitats, de retruc estan també promovent els interessos identitaris dels parlants d'aquesta llengua —i exclouent els interessos dels parlants d'altres llengües. És per això, que cal tenir en compte les identitats de tothom, i no fer veure que les deixem fora del terreny polític quan en realitat no és així.

D'altra banda, l'interculturalisme compartiria amb el nacionalisme —i el multiculturalisme mosaic— la idea que la cultura i la llengua són essencials per definir els valors i les decisions dels individus, de manera que se sentin respectats com a persones. Els individus no triem des del buit, sinó que triem influïts per unes pràctiques culturals i/o llengües determinades, que tenen importància per a cadascú, i que ens ajuden a triar, ser autònoms i sentir-nos respectats. Alhora, l'interculturalisme critica les interpretacions tancades i estanques del nacionalisme essencialista. Malgrat que la cultura i les llengües siguin tan importants per a la nostra autonomia individual, això no vol dir que 1) no les puguem revisar i 2) que les haguem d'imposar sense més a aquells qui no s'identifiquin amb aquestes.

L'aproximació intercultural, doncs, pot exercir aquest paper d'ideal articulador de la diversitat. Primer, reconeixent alguns drets diferenciats segons pertinença cultural i, per tant, rebutjant l'assimilacionisme. Les diferents cultures han de ser igualment respectades, i cal establir

Per l'interculturalisme cal establir mecanismes d'unió i mestissatge entre persones de cultures diferents dins una mateixa societat

drets per protegir-ne les seves pràctiques culturals. És una visió, doncs, que seria compatible amb la idea que la cultura, la identitat i la llengua mereixen ser tingudes en compte per la comunitat política. Primer, perquè és inevitable que sigui així ja que, com hem dit, la neutralitat no sempre és una opció. Segon, perquè són valuoses per als individus. Alhora, però, cal defugir la temptació d'essencialitzar-les i de tractar-les com a elements estancs i immodificables. Les cultures són modificables i permeables a la diversitat.

En segon lloc, i relacionat amb el punt anterior, per l'interculturalisme cal també establir mecanismes d'unió i mestissatge entre persones de cultures diferents dins una mateixa societat. Com? A través d'una cultura pública compartida, vehiculada per les institucions, permeable a la diversitat i que, per tant, protegís i promogués certs valors i pràctiques culturals. Aquesta permeabilitat a la diferència en una cultura pública compartida hauria de ser, doncs, fruit del debat i la deliberació democràtica entre totes les parts involucrades.

Republicanisme i interculturalitat: els principis de reconeixement i de no-dominació com a ideals de convivència

Aquesta cultura pública compartida per la comunitat política s'entendria, doncs, com una articuladora del mestissatge i la diversitat en un espai compartit. S'evitarien, doncs, dues coses: primer, l'existència d'illes culturals mosaic, aïllades i sense vincles amb la comunitat general; i, segon, l'assimilació de les minories en clau uniformista. Per exemple, en el nostre cas la llengua catalana seria considerada part requerida d'aquesta cultura pública comuna, com també ho podrien ser, a diferents nivells, d'altres llengües i pràctiques culturals fruit d'un diàleg compartit; això es podria traduir, per exemple, en el fet que el sistema educatiu públic garantís l'aprenentatge de la llengua catalana per part de tot l'alumnat i, alhora, oferís a infants de famílies amb altres llengües maternes l'aprenentatge d'aquestes. Aquest ideal articulador de la diversitat, considero, requeriria promoure dos principis que organitzarien aquest diàleg compartit —i, per tant, les nostres institucions democràti-

ques—, compatibles amb un republicanisme adaptat al segle XXI. Un republicanisme que hauria de fugir de certes interpretacions assimilacionistes semblants a les del liberalisme ortodox, com podria ser la del republicanisme francès. La idea de fons que sustentaria un republicanisme de caire intercultural seria aquella d'unir en la diversitat, de convertir la nació en un articulador i ordenador just del mestissatge —en comptes d'un mur contra aquest—, guiada per dos principis reguladors: primer, el principi de reconeixement de la diversitat; segon, el principi de no-dominació.

El principi de reconeixement significa que les diferents expressions i pràctiques culturals o lingüístiques d'una societat mereixen ser tingudes en compte pels poders públics.⁸ Això no implica, però, que totes les llengües o pràctiques culturals hagin de rebre exactament el mateix tracte fruit de la nostra deliberació com-

⁸ Per suposat, faig referència a pràctiques culturals raonables i compatibles amb les nostres societats democràtiques. Per exemple, l'ablació genital femenina no seria una pràctica cultural raonable. En canvi, sí que ho podria ser acomodar les diversitats alimentàries dels infants a les escoles públiques per motius de creença religiosa.

Una aproximació republicana a la gestió de la diversitat hauria d'anar complementada amb una visió no només d'allò que ens fa diversos, sinó també d'allò que compartim com a membres de la comunitat

partida, ja que podrien existir bones raons perquè existeixin diferents nivells de reconeixement. Però el que sí és segur és que no les podem descartar de l'esfera pública sense més. Les raons que ho justifiquen són, almenys dues. D'una banda, tant la cultura com la llengua poden ser una font d'autoestima personal i col·lectiva. Si les institucions promouen uns valors, pràctiques o identitats determinades sense ni tan sols plantejar-se fer-ho amb d'altres, un podria interpretar que no tothom està sent tractat amb el mateix respecte i dignitat. D'altra banda, les persones no generem judicis ni prenem decisions des del buit. Ho fem perquè provenim d'un context cultural i lingüístic que ens influeix i que condiona què és i què no és valuós per a nosaltres. El context cultural ens ajuda a valorar i triar, a ser autònoms. Per tant, és important oferir algun tipus de reconeixement i protecció a les diferents expressions de pluralisme del país, ja que fer-ho és una manera de protegir quelcom valuós per als individus.

Alhora, però, una aproximació republicana a la gestió de la diversitat hauria d'anar complementada amb

una visió no només d'allò que ens fa diversos, sinó també d'allò que compartim com a membres de la comunitat. Aquí és on entra en joc el segon principi: la idea d'assolir una societat amb una ciutadania lliure de tota dominació, també cultural i lingüística. Pel republicanisme, ser lliure és l'antítesi de viure dominat: repudiar la servitud, la dependència arbitrària de tercers, ja siguin agents privats —individus, grups, empreses...— o públics. Un és dominat, i per tant no és lliure, quan està subjecte a la interferència arbitrària de tercers.⁹ És a dir, quan algú aliè a un mateix té la capacitat d'intervenir sobre la teva vida sense que tu puguis reaccionar i imposar cap cost sobre aquesta acció.

Aquest principi de no-dominació que ha de guiar la comunitat política implica, seguint aquesta proposta que plantejo, diverses dimensions que ens interessin pel cas que estem discutint. Primer, cal evitar la dominació dins dels diversos grups culturals. Cal que les persones, en

exercici de la seva autonomia i llibertat, puguin revisar les seves conviccions morals i valors. Això implica poder revisar les pràctiques culturals i lingüístiques amb les que un se sent identificat. La cultura és molt important per als individus però, a diferència del que sosté l'aproximació essencialista de cert nacionalisme, ha de ser modificable i revisable. Segon, cal evitar la dominació entre persones que s'identifiquin com a membres d'àmbits culturals diferents. A vegades, això implica evitar que els membres d'una determinada cultura tinguin les eines per dominar als membres de cultures més vulnerables. Per exemple: exigir que tothom també sàpiga parlar català a Catalunya, per tal de pal·liar la dominació lingüística d'una llengua dominant —en aquest cas la castellana, establerta com a obligatòria per la Constitució espanyola— sobre els parlants de la llengua vulnerable. D'altres vegades, implica oferir als membres de les minories eines que els ajudin a poder ser ciutadans lliures i iguals a la resta. Per exemple, en el cas català, que totes les persones migrades tinguin accés a l'aprenentatge del català i al castellà per tal de no ser discriminats

⁹ PETTIT, *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*; PETTIT, *On the People's Terms: A Republican Theory and Model of Democracy*.

al mercat laboral, i perquè puguin participar del sistema democràtic del país. Finalment, també implica protegir-nos d'interferències arbitràries externes. Per exemple, cal garantir l'autogovern de tota la comunitat política catalana per tal de no patir la dominació del grup majoritari a nivell estatal. Les decisions sobre quina cultura pública volem promoure fruit de la deliberació col·lectiva i diversa dels catalans i catalanes tindran sentit si romanen protegides de la dominació aliena. Una forma òptima de protegir aquest autogovern seria que Catalunya es constituís en república independent, de forma que deixés de ser una minoria permanent dins l'Estat espanyol; però mentre això no passi, cal exigir que la cultura pública a Catalunya es reguli des de Catalunya, en comptes de ser decidida pel govern de Madrid i/o per una o altra multinacional privada.

En aquest sentit, considero que reconèixer i promoure la diversitat cultural i lingüística del país, alhora que es generen les condicions per la no existència de dominació de cap tipus, poden ser bons fonaments i servir de guia per un catalanisme que es vol progressista i republicà.

Com es tradueixen aquests principis en polítiques concretes és una tasca fonamental que el republicanisme català ha de plantejar-se seriosament.

Per avançar només una mica en aquesta traducció pràctica: un republicanisme intercultural a Catalunya hauria de celebrar la rica diversitat existent al país i, alhora, assegurar que elements com ara la llengua catalana s'afermin com a ponts d'aquesta diversitat, de forma que el país romangui unit en la diversitat. Cal que la ciutadania de Catalunya es conegui més, es barregi més i es valori més. Des d'un punt de vista intercultural, ni la nació és sobrera — idea que, a la pràctica, només reforça el nacionalisme uniformitzador dels estats—, ni es pot concebre pas com un mur contra el mestissatge; per contra, cal veure-la com un espai organitzador d'aquest mestissatge. Entre d'altres coses, perquè si considerem que la diversitat és un valor, aleshores ni Catalunya pot tancar-se al món i al canvi, ni tampoc no pot menystenir i perdre allò que aporta de distintiu a l'aldea global. ■

■ Bibliografia

BARRY, Brian. *Culture and Equality: An Egalitarian Critique of Multiculturalism*. Cambridge (MA): Harvard University Press, 2001.

CETRÀ, Daniel. *Nationalism, Liberalism and Language in Catalonia and Flanders*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2019.

KYMLICKA, Will. *Multicultural Citizenship. A Liberal Theory of Minority Rights*. Oxford: Oxford University Press, 1995.

KUKATHAS, Chandran. *The Liberal Archipelago: A Theory of Diversity and Freedom*. Oxford: Oxford University Press, 2003.

MORALES-GÁLVEZ, Sergi; CETRÀ, Daniel. «La Controvèrsia sobre el Model Lingüístic del Sistema Educatiu Català: Arguments, Fonaments Normatius i Perspectives d'Apropament». A *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, núm. 75, pàg. 46-63, 2021.

PETTIT, Philip. *On the People's Terms. A Republican Theory and Model of Democracy*. Cambridge: Cambridge University Press, 2012.

PETTIT, Philip. *Republicanism: A Theory of Freedom and Government*. Oxford: Oxford University Press, 1997.

SHORTEN, Andrew. *Contemporary Political Theory*. Londres: Palgrave Macmillan, 2016.

WALZER, Michael. *Sphere of Justice. A Defence of Pluralism and Equality*. Oxford: Blackwell Publishers, 1983.

YACK, Bernard. *Nationalism and the Moral Psychology of Community*. Chicago: University of Chicago Press, 2012.